

עתיד חקר העתיד – סוף דבר

ד"ר דוד פסיג בפנית רדיו עם רון נשיאל בתוכניתו השבועית "מעבירים לראשון" 10 בספטמבר 2005

רון, היית מאמין שהפינה שלנו תחזיק מעמד כשנתיים וחצי...אני לא יודע מה איתך, אבל אני אתגעגע למתח הזה בדבר על מה אני הולך לדבר בשבוע הזה שיעניין את המאזינים שלנו... ניסינו לקרב להם דברים מהעתיד...ניסינו להשמיע לאוזניהם מגמות מעניינות ומפתיעות... אני לא יודע מה איתך, אבל לי זה יחסר ואני מקווה שגם למאזינים שלנו זה יחסר.

האמת היא שאני מתקשה להחליט במה לסכם את הפינה הזו...רציתי לדבר על עתידה של מדינת ישראל...אבל בחייך את מי זה מעניין! אמרתי לעצמי שאם מישהו מתעניין בזה יוכל ללכת לאתר שלי ולקרא מאמר שכתבתי על עתידה של מדינת ישראל כפי שאולי היא תראה ב-30 עד 40 השנים הבאות.

רציתי לדבר עוד על מגמות רבות...אני מקווה שיהיו לנו עוד הזדמנויות.

לבסוף דומני שהדבר הטוב ביותר לעשות זה לסכם בשתי נקודות שבטוחני הפריעו למאזינים שלנו לאורך כל הדרך וקיבלתי הדים ממנה מרבים שהאזינו לנו. הראשונה היא: למה אני אופטימי כל כך...מה אני לא רואה כמה רע מסביב! והשניה אולי כמה מילים על עתידו של חקר העתיד כתחום מדעי.

לאמיתו של דבר, משך שנים, אני לא הבנתי רבים מחבריי העתידנים שקראו את אותם החומרים שאני קראתי והכירו את אותם נתונים ובכל זאת הם הציגו את תחזיותיהם ברוח פסימית. פשוט לא הבנתי כיצד אתם הנתונים אחד יכול לקרא ברוח אופטימית והשני ברוח פסימית...היום אני חושב שיש לי תשובה מספקת לדילמה זו...חשוב לי להבהיר אותה כדי שלא יחשבו שאנחנו אופטימיים ללא תקנה שטומנים את ראשם בחול.

לעניות דעתי העתידנים היום מתחלקים לשתי קבוצות. האחת עוסקת בתיאור תהליכים והשנייה בתיאור נקודות ציון של העתיד. טבע הדברים כשאתה מתמקד בתהליכים של המגמות אתה רואה את הקשיים, את היזע והדמעות שמתלווים לשינויים—בעצם לכל שינוי—גם טוב וגם רע. תהליכי ההתפתחות בהכרח מפחידים ומעוררי חששות רבות. הם כנראה מביאים את הצופה בהם להתייחס ביראה גדולה שנשמעת לא מעט כרוח פסימית.

מנגד, עומדת קבוצה אחרת שמתמקדת יותר בנקודות הציון של המגמות. שוב, למיטב הבנתי, כשאתה רואה את ההתקדמות בזמן ומעריך כל נקודה ביחס לנקודות אחרות של

זה דומה לאותו הורה שצופה בילדו המתבגר...ההתבגרות הוא מסע מפחיד, כואב פיזית ונפשית...מי שיתמקד רק בתהליך של ההתבגרות ובכאב המלווה אותו יכול גם לגלוש לתחושות אבדן...אבל ההורה המשכיל יודע שזה רק תהליך. שללא הכאב הזה הבגרות לא תבשיל...שהכאב הוא המנגנון שמבגר...ההורה יודע שנכון שנות העשרה הם קשים אבל עוברים אותם ויוצאים מחוזקים בשלים ובוגרים...יותר מזה, ההורה המשכיל יודע שללא תהליך ההתבגרות אין גם התבגרות.

כך גם חוקרי העתיד. אלה המתמקדים בתהליכים נוטים להתעלם מנקודות הציון וגם אלו האופטימיים נוטים לפעמים להתעלם מהתהליכים הכואבים. אני נוקט בגישת נקודות הציון במדינת ישראל משום שלדעתי החבר'ה כאן גלשו יותר מדיי לעבר גישת התהליכים ואני מוצא את עצמי מנסה לאזן את התמונה.

הנקודה השניה אותה רציתי להעלות בסיכום הפינה הזאת היא עתידו של חקר העתיד.

כזכור לך, רון, חקר העתיד מבוסס על ההנחה שיש הגיון במערכות. את ההגיון הזה אנחנו מנסים לפענח. ובעזרתו אנחנו מנסים להבין את כיוון הוקטור של המערכת. לכיוון הזה אנחנו קוראים מגמות. הבעיה היא שאנחנו עדיין לא מבינים את ההגיון של המערכות שאנחנו חוקרים. אמנם, אנחנו מצליחים להבין אותו במהימנות של כ-60 אחוז, אבל זה עדיין רחוק מלהבין... לכן ההערכה שלי היא שחקר העתיד יוכל להוות קטליזטור מעניין בשביל המין האנושי להמשיך לפתח את תחום חקר המערכות.

אני מניח שעתידנים ימשיכו לזהות את מאפייני ההגיון של מערכות שונות. וזו יכולה להיות תרומה לשאר הדיסיפלינות המדעיות—החל בפיסיקה ובכימיה וכלה במדעי החברה. מדענים בדיסיפלינות אלו יוכלו ליהנות מפירות המחקר של חקר העתיד כדי להבין טוב יותר את ההתנהגות המערכתית של תחומי הדעת שלהם. וזו ללא ספק תהיה תרומה שתעלה את קרנו של חקר העתיד למקום שמגיע לו.

לבסוף, כדאי להזכיר למאזינים שלנו שהם יכולים להאזין ולקרא תמלילים של הפינה הזו דרך האתר שלי. אספתי את הפינה במשך השנתיים האחרונות והכל ימצא באתר שלי תוך שבוע או שבועיים. שתהיה לנו שנה טובה ומוצלחת. ונתראה אי"ה בעתיד...